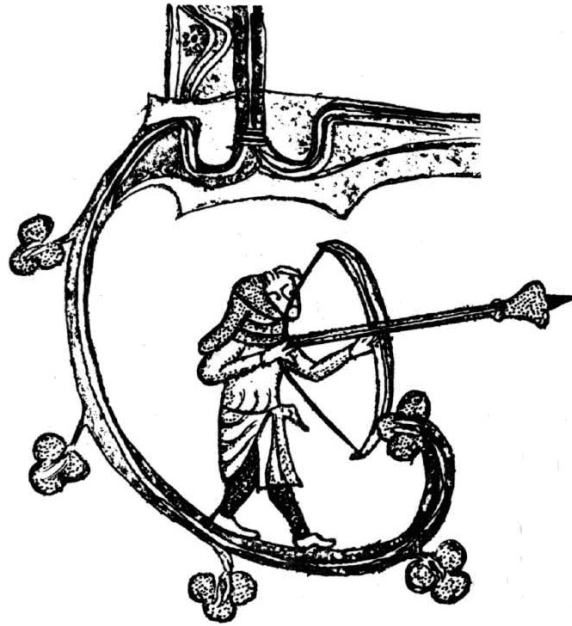

ΒΥΘΟΣΣΑΕ

ΓΛΩΣΣΑΙ

II / 2008

Glossa-info II – 2008

Glossa ry. on 1996 perustettu keskiajan opinto- ja tutkimusyhdistys. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää keskiajantutkimuksen piirissä toimivien tutkijoiden ja opiskelijoiden yhteisiä etuja, lisätä itäisen ja läntisen Euroopan keskiaikaisen kulttuurintutkimuksen yhteistyötä, välittää keskiaikatietoisuutta yli tieteiden rajojen sekä kehittää alan tutkimusta ja opetusta Suomessa. Glossa järjestää esitelmä- ja seminaaritilaisuuksia, retkiä sekä antaa lausuntoja toimialaansa liittyvissä kysymyksissä. Toimimme aktiivisessa yhteistyössä mm. Historiallisen yhdistyksen ja Bysantin tutkimuksen seuran kanssa. Tällä hetkellä jäseninä on yli 100 tutkijaa ja opiskelijaa keskiajantutkimuksen eri aloilta.

Uusia jäseniä pyydetään ottamaan yhteyttä yhdistyksen sihteeriin Anna Ripattiin
anna.ripatti@helsinki.fi

Yhdistyksen jäsenmaksu:

Jäsenmaksu 10 e
Perustutkinto-opiskelijat 6 e
Perhemaksu 13 e
Tilinumero: Nordea 200118 – 182589

Lisäksi tiedotamme toiminnastamme sähköpostilistallamme **glossa-list@helsinki.fi**, jolle voit liittyä lähettämällä viestin “subscribe glossa-list” osoitteeseen majordomo@lista.tsv.fi.

Hallituksen tavoitat osoitteesta: glossa-ry@lista.tsv.fi

Glossan kotisivu: www.glossa.fi

Glossae 2 – 2008

Glossae-lehden julkaisee
Keskiajatutkimuksen seura Glossa ry.
Lehti ilmestyy neljästi vuodessa.
Materiaali seuraavaa numeroa varten
pyydetään lähettämään viim. 1.9.2008 Tuija
Ainonelle, tainonen@chass.utoronto.ca.

Perustettu vuonna 1998, 10. vuosikerta.
Toimitus ja taitto: Tuija Ainonen
Määrä: 200 kpl
Helsinki, Yliopistopaino 2008
ISSN 1455-9153

Päätoimittajan pöydältä

Ennen kesän konferensseille ja lomille lähtöä jatkamme Helsingin yliopiston keskiaika-tutkimuksen esittelyä, ja pääsemme lukemaan kahden seminaarin kuulumisia.

Toimitus haluaa jälleen kerran rohkaista lukijakuntaa aktiivisesti osallistumaan lehden sisällön tuottamiseen. Viimeisimmästä tutkimuksesta tiedottaminen ja konferenssi-raporttien tuottaminen ovat erityisesti toimituksen toivelistalla.

Kesäisin kuulumisin,
Tuija Ainonen, päätoimittaja

Puheenjohtajan terveiset

Hyvä glossalainen!

Kevään tulo on mukavaa aikaa. Vihreitä silmuja pukkaa esiin siellä ja täällä, aurinko paistaa ja meri on sininen. Samalla olo on uupunut mustan talven jäljiltä, nenä on tukossa, eikä edes tupla-annos c-vitamiinia tunnu helpottavan aamuiseen energiavajeeseen. Sellaista elämä on!

Glossan kevät on sujunut ripeään tahtiin. Lukukauden teemasarja keskiajan meriarkeologiasta osoittautui varsinaiseksi yleisömenestykseksi, ja kiitämme puhujia kiinnostavista esityksistä! Syksyn teemaksi olemme kaavailleet ”Arkea ja juhlaa keskiajalla.” Aihepiiri käsittelee keskiajan elämää mm. ruokakulttuurin, vaatetuksen ja korujen, asumisen sekä musiikin näkökulmista. Tarkasta ohjelmasta tiedotamme webbisivuilla ja sähköpostilistalla kesän kuluessa ja alkusyksystä.

Kevään viimeisessä kuukausitapaamisessa 14.5. kokkaamme keskiaikaisten reseptien pohjalta saraseenikanaa, hunajaisia juurespaistikkaita, naurissoppaa, ohrarieskaa ja mantelimaitohedelmäpiiraan. Illan aikana teoksen *Keskiajan keittiö* julkaissut tietokirjailija FT Hannele Klemettilä kertoo merenelävien käytöstä keskiaikaisessa keittiössä ja dosentti Maiju Lehmijoki-Gardner pitää perinteisen luostarikaavan mukaisen pöytäpuheen, *collation*.

Syyskauden aloitamme retkellä retkelle Turkuun Kuralan Kylämäen arkeologiselle kokeiluverstaalle lauantaina 6.9. Retki tulee sisältämään paitsi arkeologisia, myös kulinaarisia elämyksiä, lounaan, sekä halukkaille kuljetuksen Helsingistä. Lisätietoja löytyy tämän lehden sivulta 22.

Muistutan seuran jäseniä myös 15.-16.5. järjestettävästä *Meeting the Other. European Encounters with the Wider World from the Classical Period to the Present* –konferenssista, jonka ohjelma sisältää paljon kiinnostavaa keskiajan harrastajalle. Helsingin yliopiston Renvall-instituutissa järjestettävä tilaisuus on avoin kaikille, lisätiedot: <http://www.helsinki.fi/hum/renvall/eka/news/encother08/programme.html>

Ihanaa kevättä!
Sini Kangas
Puheenjohtaja

MIRATOR

<http://www.cc.jyu.fi/mirator>

Tieteessä tapahtuu

Simo Knuuttilalle Gad Rausing -palkinto

Filosofihistorioitsija Simo Knuuttilalle on myönnetty Ruotsin kuninkaallisen kaunokirjallisuusakatemian Gad Rausing -palkinto. Professori Knuuttila palkittiin tutkimuksestaan, jossa hän selvittellyt mahdollisen, mahdottoman ja välttämättömyyden rooleja länsimaaisessa ajattelussa. Vuosittain jaettava Gad Rausing -palkinto on arvoltaan noin 85 000 euroa.

Anu Lahtisesta Vuoden 2007 humanistitohtori

Vuoden 2007 Turun yliopiston humanistitohtoriksi on valittu FT Anu Lahtinen, jonka väitöskirjan otsikko on "Sopeutuvat, neuvottelevat, kapinalliset. Naiset toimijoina Flemingin sukupiirissä 1470 -1620". Valinnan suoritti Turun yliopiston folkloristiikan emeritaprofessori Annikki Kaivola-Bregenhøj. Hän päätyi valintaansa 15 viime vuonna tiedekunnassa väitelleestä tohtorista. Turun yliopistossa tutkijana työskentelevä Anu Lahtinen tutki kulttuurihistorian alaan kuuluvassa väitöskirjassaan 1500-luvun aatelisnaisia perheensä ja sukupiirinsä jäsenenä. Keskiössä ovat Flemingin sukupiirin naiset vuosina 1470 – 1620. Huomion kohteena on nimenomaan perhe ja sukupiiri, joka oli aikakauden aatelisnaisille keskeinen toiminta-alue, olivatpa he sitten neitoja, äitejä, naimattomia, leskiä, elättejä - tai kuningattaria tai abbedissoja.

Vuoden tiedekirja -kunniamaininta Anu Lahtisen väitöskirjalle

Anu Lahtisen teos *Sopeutuvat, neuvottelevat, kapinalliset* on saanut Vuoden tiedekirja -kunniamaininnan. "Anu Lahtinen avaa jännittävän näkökulman vuosituhannen takaiseen nais- ja yhteiskuntahistoriaan.--- Lahtisen tutkimus on historiankirjoitusta parhaimmillaan: hyvällä ja elävällä suomella kirjoitettu työ tuo runsaasti uutta tietoa vähän tutkitusta aihepiiristä ja tarjoaa samalla kiehtovan lukuelämyksen", palkintoperusteissa todetaan. Vuoden tiedekirja -palkinnon myöntävät Tieteellisten seurain valtuuskunta ja Suomen tiedekustantajain liitto.

Kansainväliset julkaisut:

Kahlos, Maijastina. *Debate and Dialogue – Christian and Pagan Cultures c. 380-430*. Ashgate 2007.

Lamberg, Marko (toim.). *Shaping Ethnic Identities. Ethnic minorities in Northern and East Central European States and Communities, c. 1450-2000*. East-West Books: Helsinki 2007.

Kansalliset julkaisut:

Aarnipuu, Petja. *Turun linna kerrottuna ja kertovana tilana*. SKS:n toimituksia 1162. SKS 2008.

Haapala, Pertti, Raisa Maria Toivo (toim.). *Suomen Historian Kartasto*. Karttakeskus 2007.

Knuutila, Jyrki, Mäkelä-Alitalo, Anneli. Mikael Agricola. *Turun tuomiokirkon ja papiston tulot 1541-1542*. SKS 2007.

Valtonen, Irmeli. *The North in the Old English Orosius - A Geographical Narrative in Context*. Mémoires de la Société Néophilologique de Helsinki 73. Vaajakoski 2008.

Uusimmat väitökset:

Ari Saastamoinen (FM) väitteli 29.2.2008 Helsingin yliopiston humanistisessa tiedekunnassa aiheesta *The Phraseology and Structure of Latin Building Inscriptions in Roman North Africa* (Pohjois-Afrikan latinankielisten rakennuspiirtokirjoitusten lauseparsisto ja rakenne). Vastaväittäjänä oli Prof. Dr. Marietta Horster, Humboldt-Universität zu Berlin, ja kustoksena on professori Olli Salomies. Väitöskirja julkaistaan *Commentationes Humanarum Litterarum* -sarjassa tammikuussa 2009.

Petja Aarnipuu (FM) väitteli 15.3.2008 Helsingin yliopiston humanistisessa tiedekunnassa aiheesta *Turun linna kerrottuna ja kertovana tilana*. Vastaväittäjinä olivat dosentti, erikoistutkija (SKS) Jyrki Pöysä, Joensuun yliopisto, ja dosentti, museotoimenjohtaja (Turun maakuntamuseo) Juhani Kostet, Turun yliopisto, ja kustoksena professori Satu Apo.

István Kecskeméti (FM), Kansallisarkiston konservoinnin, digitoinnin ja mikrofilmauksen kehittämispäällikkö, väitteli 28.3.2008 Jyväskylän yliopistossa aiheesta *Papyruksesta megabitteihin: Arkisto- ja valokuvakokoelmien konservoinnin prosessin hallinta*. Vastaväittäjinä olivat dosentti Solveig Sjöberg-Pietarinen ja PhD John B.G.A. Havermans (Alankomaat) ja kustoksena professori Janne Vilkuna.

Irmeli Valtonen (FM) väitteli 29.3.2008 Helsingin yliopiston humanistisessa tiedekunnassa aiheesta *The North in the Old English Orosius - A Geographical Narrative in Context*. Vastaväittäjänä oli professori Stefan Brink, University of Aberdeen, ja kustoksena professori Terttu Nevalainen. Väitöskirja julkaistaan sarjassa Mémoires de la Société Néophilologique de Helsinki.

Auli Helena Tourunen (FM) väitteli 26.4.2008 Turun yliopistossa arkeologian alaan kuuluvasta aiheesta *Animals in an Urban Context. A Zooarchaeological study of the Medieval and Post-Medieval town of Turku*. Vastaväittäjänä toimi fil. toht. Lembi Lõugas (Tallinnan yliopisto) ja kustoksena prof. Jussi-Pekka Taavitsainen.

Ville Vuolanto (FL) väittelee 9.5.2008, klo 12:00 Tampereen yliopiston päärakennuksen luentosalissa A1 (Kalevantie 4) yleisen historian alaan kuuluvalla väitöskirjallaan *Family and Asceticism. Continuity Strategies in the Late Roman World* (Perhe ja asketismi. Jatkuvuusstrategiat myöhäisantiikissa). Vastaväittäjänä on professori Elizabeth A. Clark (Duke University (NC)). Kustoksena toimii professori Marjatta Hietala.

Satu Lidman (FL) väittelee 30.5.2008, klo 12:00 Joensuun yliopiston Agora-rakennuksen luentosalissa H30 (Yliopistonkatu 4) yleisen historian alaan kuuluvalla väitöskirjallaan *Zum Spektakel und Abscheu. Schand- und Ehrenstrafen als Mittel*

öffentlicher Disziplinierung in München um 1600. Vastaväittäjänä on emeritusprofessori Hans Schlosser (Augsburgin yliopisto). Kustoksena toimii professori Jukka Korpela (JoY). Monografia ilmestyy sarjassa "Strafrecht und Rechtsphilosophie in Geschichte und Gegenwart" (toim. Wolfgang Schild), Peter Lang Verlag.

Janne Juhani Harjula (fil.lis.) väittelee 31.5.2008, klo 12:00 Turun yliopistossa Fennicumin luentosalissa XXV (Henrikinkatu 3) väitöskirjallaan *Before the Heels. Footwear and Shoemaking in Turku in the Middle Ages and at the Beginning of the Early Modern Period* (Jalkineet ja niiden valmistus Turussa keskiajalla ja uuden ajan alussa). Vastaväittäjänä toimii dos. David R.M.Gaimster (The Society of Antiquaries of London) ja kustoksena prof. Jussi-Pekka Taavitsainen. Tutkimus julkaistaan Suomen keskiajan arkeologian seuran ArchaeologiaMedii Aevi Finlandiae -sarjassa.

Uusimmat Pro gradut:

Kanerva, Kirsi: "*...siltikään hän ei ollut onnen mies*". Epäonnen käsite ja epäonnen kulttuuriset merkitykset 1200-1300-luvun Islannissa saagan *Gísla saga Súrssonar* valossa. Turun yliopisto, Historian laitos, kulttuurihistoria, Turun yliopisto (2008). Pro gradu on luettavissa pdf-tiedostona osoitteessa: <https://oa.doria.fi/handle/10024/35954>

Keskiaika keskellämme, viimeaikaista uutisotsikoita

Tukholman läheltä löytynyt satoja arabialaisia kolikoita viikinkiajalta

Läheltä Arlandan lentokenttää tehtävillä arkeologisilla kaivauksilla löytyi noin 470 arabialaista kolikkoa. Luultavasti läheisessä kylässä asuneet viikingit ovat piilottaneet kolikot maahan noin 850-luvulla. Ruotsalaiset arkeologit olivat jo löytäneet rautakauden aikaisen haudan ja alkaneet siirtää kivistä tehtyä muistomerkkiä kun he törmäsivät yhteen arabialaiseen hopeakolikkoon. Kaivauksia suorittaneet arkeologit olivat ymmällään löydöksestä, koska tämäntapaisia kätöjä on ollut lähinnä Gotlannin suunnalla. Arkeologit jatkoivat kaivamista ja löysivät noin 470 kolikkoa, jotka on luultavasti lyöty ajanjaksolla 500 - 840. Hauta, josta hopeakolikot löytyivät, on lähes tuhat vuotta itse aarretta vanhempi. Viikinkiajalla paikkaa ei käytetty ihmisten hautaamiseen. Kaivauksiin osallistunut arkeologi Karin Beckman-Thoor arveleekin, että ehkä kolikot vanhaan hautaan kaivaneet toivoivat esi-isien vartioivan aarrettaan. (agricola.utu.fi)

Suuri keskiaikainen hopeakolikollöydös etelä-Ruotsissa

Lundista, etelä-Ruotsista on löytynyt noin seitsemäntuhatta hopeakolikkoa, joiden arvellaan olevan 1200-luvulta. Suurin osa löytyneistä kolikoista on lyöty Britannian ja Tanskan alueella. Ruotsin Riksantikvarieämbetet tutkii löytöä ja pyrkii selvittämään muun muassa miksi näin huomattava summa rahaa on alunperin kaivettu maahan. (agricola.utu.fi)

Uusimman tutkimustiedon mukaan Turku perustettiin "vasta" 1200-luvun lopulla

Vuonna 2005 Turun tuomiokirkon ympärillä aloitettiin kaivaukset, jotta ikä saataisiin paremmin määriteltä. Nyt näyttäisi siltä, että kaupunkia alettiin perustamaan aikaisintaan 1290-luvulla. (Turun Sanomat, 16.4.2008).

Yleisökaivauksia

Museoviraston arkeologian osasto järjestää viidennen kerran yleisökaivauksen Laitilan Kodjalan Vainionmäellä. Kaivauskohde on viikinkiaikainen polttokalmisto. Kaikki arkeologiasta kiinnostuneet ovat tervetulleita osallistumaan kaivaustyöhön 28.7.–8.8.2008. Kesän 2008 kaivauksille voi tulla mukaan ilman aikaisempaa kaivauskokemusta. Lyhin mahdollinen osallistumisaika on yksi työpäivä ja kaivauksella voi olla mukana niin monena päivänä kuin haluaa. Työskentelyaika on arkipäivinä klo 9–14.30. Viikonloppuisin ei kaiveta. Kaivajia voidaan kaivausteknisistä syistä ottaa mukaan enintään 15 henkeä / kaivauspäivä. Osallistujat otetaan ilmoittautumisjärjestyksessä. Ilmoittautumisia otetaan vastaan 18.7.2008 asti. Osallistumismaksu on 10 € / päivä tai 40 € / viikko. Alle 18-vuotiailla osallistujilla pitää olla holhoojan suostumus ja alle 12-vuotiaat voivat osallistua kaivaukseen ainoastaan aikuisen perheenjäsenen kanssa.

Ilmoittautumisohjeet ja tarkempia tietoja yleisökaivauksesta on Arkeologiakeskus Untamalan verkkosivuilla osoitteessa <http://www.nba.fi/fi/yleisokaivaus08>. Lisätietoja kaivauksesta antaa kaivauksen kenttätöryhmän johtaja Esa Mikkola, esa.mikkola@nba.fi tai puh. (09) 4050 9296 (virka-aikana). Toukokuun puolivälistä lähtien lisätietoja voi kysyä myös Arkeologiakeskus Untamalasta (02) 853 400, untamala@nba.fi

WeeGeessä lavastettiin kylä Espoossa 550 vuotta sitten

Espoolaisessa näyttelykeskus WeeGeessä on avattu näyttely, joka esittelee Espoota 550 vuotta sitten. Arkkitehti Harri Tarkan visualisoiman näyttelyn kiinnostavimpia kohteita ovat Taina Pailoksen kaksi pienoismallia. Yksi esittää Mankbyn kylää sellaisena kuin sen arvellaan olleen 1458. Kylät olivat keskiajalla pieniä, ja siten kahdeksan talon ja noin 50 asukkaan Mankby oli suuri. Yleensä taloja oli viisi tai kuusi. Toinen pienoismalli kuvaa Espoon kirkon työmaata 1400-luvulta. www.weege.fi

Fansiskaanimunkkien kirjoitusten ruotsinnoa yksiin kansiin

Tutkijat Eva Odelman ja Evert Melefors ovat ruotsintaneet Pyhän Katariinan fransiskaanihuostarin lähinnä kalenterimerkintöjä sisältävän latinankielisen kirjan. Kirjan alkuperäistä käsikirjoitusta säilytetään Ruotsin kuninkaallisessa kirjastossa. Kirjoituksia on aikaisemminkin ollut saatavilla ruotsiksi, mutta nyt tehty on käännös on ensimmäinen, joka kattaa fransiskaanien kaikki kirjoitukset. Ruotsissa on saatettu päätöksen Visbyyn fransiskaanimunkkien kirjana tunnetun käsikirjoituksen kääntäminen. Kirja sisältää merkintöjä Pyhän Katariinan huostarin perustamisvuodesta 1233 aina vuoteen 1549 saakka. Pääsisällön muodostavat 1300-luvulta alkaen tehdyt kalenterimerkinnät sekä tiedot kirkossa haudatuista. Myöhemmin munkit ovat kirjanneet myös alueen merkittäviä tapahtumia. (agricola.utu.fi)

Runsaasti Agricolan reunamerkintöjä sisältävä Lutherin postilla esillä Turussa

Vuonna 1531 juuri pappisvihkimyksensä saanut Mikael Agricola osti Martti Lutherin kirjoittaman edellisen kirkkovuoden postillan. Hän luki sitä huolella tehden reunamerkintöjä. Kirjan marginaaleista löytyykin yhteensä 1 355 huomautusta. Monien vaiheiden jälkeen postilla sijoitettiin Linköpingin kirjastoon Ruotsiin. Nyt Agricolan juhlavuoden kunniaksi teos saadaan Suomeen lainaksi. Latinankielinen postilla on noin vuoden päivät nähtävillä Turun tuomiokirkon museossa. Museo on avoinna kirkon aukioloaikoihin. (agricola.utu.fi)

Rauniotko ikuisia? Onnistunut Ikuinen raunio -seminaari Turussa 12.-13.2.2008

Eva Ahl (FM, jatko-opiskelija, historia, HY)

Aboa vetuksen perustamisesta on pian kulunut parikymmentä vuotta – museossa keskiaikaisten rakennusten jäänteiden tutkimuksesta on nyt siirryttävä yhä enenevässä määrin konservointiin. Ei ollut siis ihme että juuri tänne päätettiin kutsua koolle viitisenkymmentä tutkijaa ja opiskelijaa niin yliopistoista kuin Museovirastosta konservointiyksikköineen keskustelemaan aiheesta. Jo siitä saakka kun linnoja on alettu restauroimaan 1800-luvun toisella puoliskolla, on pidetty tärkeänä taata jäänteiden säilyvyys ja edustuksellisuus jälkipolville. Myös tämän seminaarin tarkoituksena oli ennen kaikkea viedä konservoinnin ja restauroinnin metodologisia aspekteja ja tieteiden välisiä dialogeja eteenpäin. Samalla sivuttiin myös eettisiä ja aatteellisiakin kysymyksiä monumentaaliin muinaisjäännöksiin liittyen. Seminaarin tarkoituksena oli antaa katsaus nykytilanteeseen: esitellä vanhoja ja uusia keinoja konservoinnissa.

Seminaari oli kaksipäiväinen ja täynnä viimeistä istumapaikkaa myöten. Itse osallistuin vain seminaarin ensimmäisen päivän ohjelmaan, jolloin keskusteltiin rauniotutkimuksen menneisyydestä ja tulevaisuuden näkymistä yleisemmällä tasolla. Professori Jussi-Pekka Taavitsainen (arkeologia, TY) aloitti seminaarin lyhyellä tervehdys-puheenvuorolla, joka kehysti koko raunio-ajatuksen ilmiötä. Hän painotti, että rauniot harvoin ovat maanpäällisiä arkeologiassa, mutta kun ne kaivetaan esiin, kuten esim. Reinhold Hausen teki Kuusistossa, alkaa ”taistelu aikaa vastaan” kaikkine ongelmineen säilymisen kannalta.

Dosentti Kari Uotilan (arkeologia, TY) esitelmä käsitteli juuri itse Aboa vetus-museota rauniokohteena. Tämä 1990-luvulla alkanut intensiivinen kohteen tutkimus on luonut paljon uutta valoa koko Turun kaupungin historiaan – on esim. todettu että Turussa oli kivitaloja 1300-luvulla, mitä aiemmin ei ollut pidetty todennäköisenä. Tutkimuksilla on pitkä historia alkaen Juhani Rinteen tutkimuksista nk. Rettigin tontilla 1900-luvun vaihteessa. Kohde oli siis tiedossa, mutta ei voitu aavistaa, että tulisi niinkin paljon rakenteita esille mitä nyt on löytynyt viimeisten parinkymmenen vuoden aikana.

Idea rauniomuseosta tuli 1992-93 ja museo avasi ovensa 1995 luoden pohjan uuden tiedon hankkimiselle. 2000-luvulla tutkimus on tuottanut paljon opinnäytteitä, mutta nykyiset haasteet ovat ennen kaikkea raunioiden konservoinnissa.

Aamupäivän 12.2. toinen mielenkiintoinen esitelmä oli jatko-opiskelija Nina Heiskan esitys laserkeilaus-menetelmästä uutena dokumentoinnin apuvälineenä. Heiska on ollut mukana esim. Pompeijin tutkimuksissa ja tutustunut laserkeilauksen mahdollisuuksiin. Nyt hän käyttää metodia yhteistyössä Aboa vetuksen kanssa raunioiden dokumentointiin lisä-analyysjä varten. Menetelmää voi käyttää etenkin vaikeapääsyisissä raunioissa, ison ja monimutkaisen kohteen dokumentointiin, uhanalaisen kohteen dokumentointiin ja skannaamalla esineitä ja kohteita virtuaalimuseon tarpeisiin. Keilauksessa saatu ”pistepilvi” viedään tietokoneohjelmaan, jonka tuotteina voidaan saada reunojen tarkkaa erotusta ja työläitä viivapiirroksia helpommin arkkitehtoninen analyysi eli 3D-pintamalli pinnan analyysia, visualisointia ja seurantaa varten.

Päivän antoisan ohjelman ennen kahvitusta päätettiin arkkitehti Sakari Mennun valaisevalla esitelmällä raunion

tutkimuksen historiasta ja ”rooleista” – raunio kun onkin osa jokaisen rakennuksen elinkaarta. Hän esitteli millainen päätöksentekomekanismi piilee meidän raunio-kohteittemme takana 1800-luvun ensimmäisten kohteiden tutkimuksesta nykypäivään. Esimerkkeinä hän esitteli Raaseporin linnan tutkimuksia 1800-luvulta alkaen, Kuusiston linnaa ja Kajaanin linnaa – niitä prosesseja, jotka ovat johtaneet näiden raunioiden nykyiseen tilaan. Mentu painotti, että vaikuttaa olevan niin, että raunioiden tutkimuksen ja säilyttämisen historiassa kokonaisnäkemys on ollut tärkeintä: tutkimuksen, dokumentoinnin,

korjaamisen ja hallinnon vuorovaikutus. Hänen esitelmänsä synnytti jonkin verran kiinnostavaa keskustelua tutkimushistoriasta ja siitä, mikäli joitakin historiallisia kohteita olisi tutkittava uudestaan, kuten mm. Naantalin luostarin raunioita, joka on yksi niistä kohteista, joita tutkittiin ensimmäisinä maassamme.

Voidaan siis todeta, että keskiajan tutkimuksen kannalta tärkeää tietoa jälleen käsiteltiin kiitettävällä tavalla ja toivomme lisää vastaavia näkökulmia sekä tutkimushistoriaan että keskiaikaisten rakenteiden nykytilaan.

Seminaariraportti:

Varnhemlin kaivaukset: Uutta valoa Ruotsin "pimeään 900-lukuun?"

Seminaarikuulumisia Ruotsista

Anu Lahtinen, FT, Turun yliopisto

Tukholman yliopiston keskiaikaseminaarissa kuultiin maanantaina joulukuun 17. päivänä 2007 lukuisia "aah" ja "ooh" -äännähdyksiä, kun tutkija Maria Vretemark esitelmöi Länsigöötanmaan Varnhemlin tuoreista kaivaustuloksista. Varnhemlin luostarin ympäristöstä on viime aikojen kaivauksissa löydetty kaikkiaan kolmen, samalla paikalla sijainneen kirkon jäänteet, joiden ympärille on haudattu paljon vainajia 900-luvulta lähtien. Vretemarkin mukaan varhainen kristillistyminen sopii hyvin esihistoriallisten lähteiden tarjoamaan kuvaan, sillä lähiseudun runsaiden rautakautisten kalmistojen käyttö loppuu 900-luvun alussa.

Kirkkoa ympäröivä kalmisto tarjosi muutenkin rikkaan tutkimusaineiston, sillä luurangot olivat säilyneet maaperässä hyvin. Aivan kirkon seinän ulkopuolelta löytyi n. 1040-1050 -luvulla kuollut mies, jonka rinnalle oli asetettu pieni matka-alttari. Oliko kyseessä pappi tai lähetyssaarnaaja? Matka-alttari oli materiaalinsa perusteella luultavasti saksalaista alkuperää, ja vainajan luota löytyi myös flanderilainen raha. Alueelta oli muutenkin runsaita rahalöytöjä muun muassa Englannista.

Kirkon lähelle haudatut vainajat kuuluivat ylimystöön, mikä näkyi siinä, että heidät oli haudattu kalkkikivistä koottuihin arkkuihin. Niukkojen orgaanisten jäänteiden perusteella vainajat oli käärretty hienoon villakankaaseen. Yksittäislöytöihin kuului myös hopealangalla koristettuja veitsenkahvoja sekä filigraanihelmi. Erään haudan yltä löytyi riimukivin koristettu kivi, jonka riimukirjoitus välitti seuraavan viestin: "Kättil teetti tämän kiven vaimonsa Katan, Torgilin siskon, muistoksi." Vaatimattomammat vainajat

oli haudattu puuarkkuihin kauemmas kirkkorakennuksesta, ja vähäarvoisimmat olivat kokonaan vailla arkkua.

Noin kolmannes vainajista oli alle vuoden ikäisiä lapsia. Lapsikuolleisuus näytti olleen korkeaa noin kuudenteen ikävuoteen asti. Varhaislapsuudesta selvinneet näyttivät kuitenkin selviytyneen myös nuoruusvuosistaan, sillä teini-ikäisiä vainajia löytyi suhteellisen vähän: kahdennenkymmenennen ikävuoden jälkeen vainajien määrä alkoi taas kasvaa. Osa vainajista oli hiukan tavallista pidempiä, ja haudattujen hampaat olivat pääsääntöisesti hienossa kunnossa - karies vaivasi vain harvoja.

Vretemark totesi esitelmässään, että Varnhemissa on ollut yksityishenkilön perustama varhaiskristillinen kirkko. Hänen mukaansa se oli rakennettu paikallisesta aloitteesta vaiheessa, jolloin tuomiokapitulia tai muita hallinnollisia instituutioita ei vielä ollut. Vretemark arveli, että ruotsalaiset ylimykset olivat tutustuneet Englannin ja Saksan kirkolliseen elämään ja ottaneet mallia siellä rakennetuista paikallisista kirkoista. Vretemarkin mukaan Tanskan ja Skoonen kristillistymisen on voinut tukea Länsigöötan kehitystä.

Kirkkorakennus perustoiheen ja hautausmaaineen oli säilynyt epätavallisen hyvin, koska siitä ei ollut kehittynyt keskiaikaista pitäjänkirkkoa, jonka vuosisatainen kehitys olisi tuhonnut varhaishistorian. Sen sijaan maat oli lahjoitettu luostarille, ja kirkkorakennus oli ilmeisesti välillä palvelut luostarin majoitustiloina (sieltä löytyi muun muassa sakkinappula) ja metallinvalmistuksessa.

Vretemarkin tuntuma oli, että Länsigöötanmaalla on voinut olla useita samanlaisia varhaiskristillisiä keskuksia, joista suurin osa on kadonnut myöhemmän rakennuskannan alle. Ajatus kiehtoi kovasti kuulijoita, jotka luonnehtivat Ruotsin 900-lukua muuten niin kovin

"pimeäksi".

Esitelmän jälkeen käytiin keskustelu, jossa kuultiin tarkentavia ja epäileviäkin kysymyksiä. Kuulijat pohtivat muun muassa, olivatko varhaisimman, neliönmuotoisen puurakennelman jäänteet todella kirkon jäänteet vai oliko paikalla ollut esimerkiksi puuristi, jota ympäröi jokin kevyempi puurakennelma tai aitaus. Yleisöä askarrutti myös, miksei kaivauksissa ollut löytynyt selkeitä jälkiä alttarista.

Varhaisimman rakenteen luonteesta Vretemark totesi, että joka tapauksessa jo varhaisimman rakenteen ympäri oli hadattu vainajia saman logiikan mukaisesti kuin varhaisen kristillisen kirkon ympärille (naiset pohjoispuolelle, miehet eteläpuolelle). Varhaisimmatkin rakenteet olivat sangen siistissä itä-länsi -linjassa. Se, että viitteet alttarista olivat epäselviä, saattoi Vretemarkin mukaan johtua siitä, että tiloja oli myöhemmin käytetty metallin työstämisessä, ja että lattiarakenteita oli tällöin muutettu.

Osa kuulijoista ehdotti puolestaan, että kirkon alle rakennettu kaunis kellari saattaisikin olla krypta, joka oli voitu tehdä englantilaisten esikuvien mukaan. Löydettyjen vainajien uskonnollisesta maailmasta oli valitettavasti vaikea saada tarkkaa käsitystä. Vaikka itä-länsi -suuntaan hautaaminen ja polttohautauksen loppuminen on yleensä tulkittu kristillistymisen merkeiksi, varauksia esitettiin tälläkin kertaa.

Kaikkiaan kaivaustulokset vaikuttivat kuitenkin erittäin jännittäviltä. Toivottavasti niistä ilmestyy lähiaikoina myös asiantuntevampia julkaisuja kuin tämä allekirjoittaneen historioitsijan diletanttiraportti. Parhaillaan rauniot odottavat jatkotoimia lekasoran peittäminä. Tämä hengittävä ja eristävä aines suojaa rakenteita toistaiseksi, ja se on helppo imeä pois, mikäli löydettyjä rakenteita halutaan käsitellä tai mikäli niiden ympärille päätetään rakentaa jotakin suojaavaa.

Täydennys yliopistoesittelyihin

Turun yliopisto

Humanistinen tiedekunta
Kulttuurien tutkimuksen laitos
Kansatiede

Hartola, Marja FM: jatko-opiskelija
ala: keskiajan ruokatalous; väitöstutkimuksen aihe: Ruokakulttuuri aikakautensa kuvastimena - keskiajan ruokatalous Varsinais-Suomessa

Keskiajan opetus ja tutkimus Suomessa 2000-2008

Helsingin yliopisto

osa 2

Humanistinen tiedekunta
Kulttuurien tutkimuksen laitos

koonnut:
Mervi Suhonen, FM, Arkeologia, Turun yliopisto

Arkeologia

HY:n Kulttuurien tutkimuksen laitoksella keskiaika on keskeisimmin mukana arkeologian oppiaineen toiminnassa. Useat opiskelijat ja maisterit osallistuvat kenttätöihin sekä Uudenmaan rannikolla (vuonna 2008 mm. oppiaineen opetuskaivaukset Inkoossa, historiallisen ajan arkeologian opintopiirin inventointihanke Virolahdella, Espoon kaupunginmuseon kaivaukset Mankbyssä) että merellä (Egelskärin hylky, seuraavat kenttätöitä kesällä 2008). Keskiajan tutkimus on HY:ssä osa historiallisen ajan arkeologiaa. Opetustehtävistä vastaa mm. FT Georg Haggrén oppiaineen dosenttina.

Jansson, Henrik, FM: jatko-opiskelija
ala: merellisen ympäristön maankäytön historia rautakaudella ja keskiajalla, asutus- ja agraarihistoria, Suomenlahti ja rannikko

Päättäneitä tutkimusprojekteja:

Keskiajan maaseudun tutkimus: *MARK* (Keskiajan arkeologiaa maaseudulla, www.helsinki.fi/arkeologia/mark/, kenttätöitä 2003-2004, jatkuu historiallisen ajan opintopiirinä).

Merellinen perintömme – Vårt maritima arv: poikkitieteellinen kartoitus Länsi- ja – Uudenmaan rannikon ja saariston rautakautisesta ja keskiaikaisesta kulttuuriperinnöstä (www.helsinki.fi/hum/arla/vma/) 2002-2003, CD julkaistu 2005).

Länsi-Uudenmaan rannikko ja saaristo keskiajalla 2003-2006. Tutkimustyö jatkuu osana kansainvälistä SEAS-hanketta (Settlements and Economies Around the Sea, www.abdn.ac.uk/cfss/projects/).

Folkloristiikka

Ahola, Joonas, FM: jatko-opiskelija
ala: islantilaiset saagat, henkipattokertomukset, saagat kommunikaationa kirjoittajan ja yleisön (keskiajalla ja nykyisin) välillä, maailmankuva- ja mentaliteettihistoria

Kansatiede ja museologia

keskiaikaan liittyvät teemat eivät ole esillä

Merihistoria

keskitytään alan perusopetukseen. Empiirisestä tutkimuksesta vastaa ensisijaisesti Suomen merimuseo ja tutkimustyötä tehdään Museoviraston Meriarkeologian yksikössä.

Saksalainen laitos

koonnut:

Ilpo Koukku, fil.yo, Saksalainen laitos, HY

Dietl, Cora, Prof. Dr.: germ. fil. dosentti
Justus-Liebig-Universität Gießen, Institut für Germanistik
ala: keskiajan ja varhaisen uuden ajan kirjallisuus

<http://www.coradietl.de>

Koivulehto, Jorma, FT: professori emeritus
ala: Suomen kielen ja muiden suomalais-ugrilaisten kielten sekä eri indoeurooppalaisten kielten kontaktit

Korhonen, Jarmo, FT: professori
ala: modernin kielentutkimuksen ohella tutkinut mm. Lutherin tekstejä kielitieteellisesti
<http://www.helsinki.fi/hum/sala/henkilokunta/korhonen/korhonen.htm>

Kärnä, Aino, FT: yliopistonlehtori
ala: kieliopin historiallinen kehitys

Reko, Timo, FT: tuntiopettaja
ala: kielihistoria, erityisesti keskialasaksa

Tretiakova, Tania, FM: jatko-opiskelija
ala: kielihistoria, erityisesti diminutiivien käyttö muinais-, keski- ja varhaisuusyläsaksalaisissa teksteissä

Opinnäytetyöt 2000-2008

1. Väitöskirjat:

(2003) *Parad*, Jouko: Biblische Verbphraseme und ihr Verhältnis zum Urtext und zur Lutherbibel. Ein Beitrag zur historisch-kontrastiven Phraseologie am Beispiel deutscher und schwedischer Bibelübersetzungen. Finnische Beiträge zur Germanistik 9. Frankfurt am Main: Lang.

(2000) *Reko*, Timo: Über das Passiv in einigen spätmittelalterlichen Stadtchroniken. Ein Beitrag zur Theorie und Praxis der historischen Syntaxforschung. Finnische Beiträge zur Germanistik 1. Frankfurt am Main: Lang.

3. Pro-gradu –tutkielmat:

(2004) *Peltola*, Miia: Lieber friunt vil guoter, hâstu vater oder muoter? Etymologie von Verwandschaftsbezeichnungen im Deutschen.

(2001) *Fränti*, Petra: Transformationen der Legende. Normabweichungen in Hartmann von Aues "Gregorius" und Thomas Manns "Der Erwählte".

(2001) *Sundberg*, Nina: Germanische Lehnwörter auf -a, -o und -as im Finnischen

Varsinaisen keskiajantutkimuksen lisäksi saksalaisella laitoksella on harrastettu jonkin verran Luther-tutkimusta. Tärkeimpinä esimerkkeinä tästä ovat yllä mainitut prof. Jarmo Korhonen ja Jouko Parad.

Uskontotieteen laitos

koonnut:

Katja Ritari, Ph.D., Uskontotiede, HY

Helsingin yliopiston uskontotieteen laitos on kahden tiedekunnan laitos, joka kuuluu sekä humanistiseen että teologiseen tiedekuntaan.

Sjöblom, Tom, TT: uskontotieteen dosentti

ala: keltologia, viikingit ja skandinaavinen mytologia, myytti- ja riittitutkimus, kulttuuri ja kognitio, uskontohistoria, uskonnon ja kulttuurin alkuperä

Ritari, Katja, PhD: Suomen Akatemian tutkijatohtori

ala: varhaiskeskiajan Irlanti, pyhimykset, eskatologia, narratiivinen teologia

Bergholm, Alexandra, FM: jatko-opiskelija

Väitöstutkimuksen aihe: varhaisirlantilaisen kirjallisuuden tutkimushistoria

Latvio, Riitta, FM: jatko-opiskelija

Väitöstutkimuksen aihe: pyhyys varhaiskeskiaikaisessa Irlannissa sosiaalisia suhteita ja paikkaa luokittelevana ilmiönä, ja erityisesti kotoperäinen käsite 'neimed', joka usein käännetään sanalla 'sacred' ja sen suhde uskonnollisiin representaatioihin

Projektit:

2005-2007 Suomen Akatemian projekti "*Religion, Society, and Culture: Defining the Sacred in Early Irish Literature.*" Johtaja: Dos. Tom Sjöblom. Jäsenet: Dr Katja Ritari, FM Alexandra Bergholm, FM Riitta Latvio.

Opinnäytteet 2000-2008:

1. Väitöskirjat:

(2000) *Sjöblom*, Tom: Early Irish taboos: A Study in Cognitive History.

3. Pro gradu -tutkielmat:

(2007) *Heimola*, Mikko: Kristuksen kantajat: kognitiivinen essentialismi Pyhän Columban ja Pyhän Brigitin varhaisirlantilaisissa hagiografioissa.

(2005) *Aarnipuu*, Tiia: Ei ole miestä eikä naista : queer-luenta keskiajan Euroopassa tunnettuja ristiinpukeutuvia pyhimyksiä kuvaavissa teksteistä.

(2004) *Talasniemi*, Anna: Renessanssin maaginen maailma: Cornelius Agrippan *De occulta philosophia* länsimaisten esoterismin näkökulmasta.

(2002) *Latvio*, Riitta : Ideal and Image: Saint Brigit in Her Earliest Lives.

(2001) *Sallinen*, Kirsi: Eddan kahdet kasvot – Perinne ja mentaliteetti jumalrunoissa.

(2000) *Bergholm*, Alexandra: “The King, the Saint, the Saintly Madman.” Tutkimushistoriallinen näkökulma varhaisirlantilaisen kertomusperinteen hulluustematiikkaan esimerkkinä *Buile Suibhne*.

(2000) Neuvonen, Anu: Nainen, liha ja pyhä sana: ruumiillisuus pyhän Birgitan ilmestyksissä.

Teologinen tiedekunta

Kirkkohistorian laitos

koonneet:

Päivi Salmesvuori, TM, Kirkkohistoria, HY ja
Olli Hallamaa, TT, Systemaattinen teologia, HY (opinnäytetyöiden osalta)

Arffman, Kaarlo, TT: yliopistonlehtori, dosentti
ala: reformaation historia molemmin puolin

Heikkilä, Tuomas, FT: yleisen historian ja kirkkohistorian dosentti,
yliopistonlehtori
ala: Keskiajan pyhimyskultit ja luostarilaitos, kirjallistuminen, käsikirjoitukset, paleografia, kodikologia, stemmatologia. Käynnissä olevat projektit: Suomen keskiajan kirjallinen kulttuuri - tutkimushanke, Diplomatarium Fennicum

Lehmijoki-Gardner, Maiju, FT: kirkkohistorian dosentti
ala: keskiajan penitentit ja mystiikan läntinen perinne

Salmesvuori, Päivi, TM: tuntiopettaja, jatko-opiskelija
ala: sukupuolen merkityksen kristinuskon historian alkuvuosista keskiajalle. Valmistele väitöskirjan aiheesta Ruotsin Birgitta vallankäyttäjänä

Opinnäytetyöt 2000-2008

3. Pro-gradu –tutkielmat

Yleinen kirkkohistoria:

(2008) *Alinikula*, Petteri: Lepraritit 1100-luvun Jerusalemin kuningaskunnassa.

- (2008) *Enqvist*, Pauliina: ”Mitä enemmän kirjoitan, sitä enemmän haluan kirjoittaa” - kirjeiden välittämä kuva Erasmus Rotterdamilaisesta Steynin luostarista vuosilta 1487-1489.
- (2008) *Enkenberg*, Ilkka : Thomas Becketin tie arkkipiispaksi.
- (2008) *Ristolainen*, Piialiina: Marguerite Porete ja begiinien tuomio.
- (2008) *Vihanto*, Mira: Vapahtava kärsimys - Heinrich Seuse ja askeesi.
- (2007) *Junkkari*, Laura: Köyhyyden palvelija : San Damianon yhteisön fransiskaanimunkkien elämänmuodot 1212-1253.
- (2007) *Jussila*, Mira: Teresa Avilalaisen vaikuttamisen tavat : visio Jumalalta, toteutus naiselta.
- (2007) *Kivikoski*, Sanna: Kiirastuli ja hengellinen puhdistautuminen Helftan luostariyhteisössä vuosina 1251-1302.
- (2007) *Lainio-Nurminen*, Marja: Kirkko ja nainen keskiajalla Kaari Utrion kirjoissa
- (2007) *Mielikäinen*, Satu: Uskon lyhyt oppimäärä : Suomen keskiaikaisten kirkkokuorojen kalkkimaalausten välittämä raamattukuva.
- (2007) *Onnela*, Tiina: Ensimmäisen ristiretken juutalaisvainot Euroopassa : Leiningenin kreivi Eimichin vainot Reinin laaksossa keväällä 1096
- (2007) *Suomalainen*, Sanna: Filosofi, vaimo ja abbedissa - Heloise ja naisen mahdollisuudet 1100-luvun Ranskassa.
- (2007) *Villikka*, Marika: Harhaoppiset ystäväni : kristittyjen väliset suhteet Lähi-idässä Willelmus Tyroslaisen Historian mukaan.
- (2006) *Virkkunen*, Sonja: Juanan enkelit : Äiti Juana de la Cruzin (1481-1534) luoma kuva enkeleistä saarnakokoelmassa El Libro del Conhorte.
- (2005) *Hellevara*, Jaana: Historiallisten romaanien kuvauksia kristinuskon ja pakanuuden kohtaamisista varhaiskeskiajan Suomessa.
- Suomen ja Skandinavian kirkkohistoria:
- (2007) *Saastamäki*, Kaisa: Piispa Tuomas suomalaisessa historiankirjoituksessa

Systemaattisen teologian laitos

koonnut:

Olli Hallamaa, TT, Systemaattinen teologia, HY

Annala, Pauli, TT: Teologisen etiikan ynnä uskonnonfilosofian dosentti, systemaattisen teologian, erityisesti dogmatiikan yliopistonlehtori

ala: Platonin Timaios-dialogin keskiaikainen reseptio- ja tulkintahistoria (erityisesti 1100-luvulla vaikuttanut Chartres'n katedraalikoulu); varhaisen fransiskaaniliikkeen historia (1209-1327); keskiajan mystiikan tutkimus (sisterssiläisestä reformista espanjalaisen mystiikan kultakauteen 1500-luvulle).

Holopainen, Toivo, TT: Teologisen etiikan ynnä uskonnonfilosofian dosentti, yliopistotutkija (PMP-yksikkö)

ala: varhaiskeskiajan filosofia ja keskiajan filosofinen teologia, erityisesti Anselm Canterburylainen ja Johannes Duns Scotus.

<http://www.helsinki.fi/teol/steol/pmp/members/toivoholopainen.htm>

Kirjavainen, Heikki, TT: Sosiaalietiikan professori (emeritus)
ala: kielenfilosofia keskiajalla.

Knuuttila, Simo, TT, FK: Teologisen etiikan ynnä uskonnonfilosofian professori, akatemiaprofessori, Suomen Akatemian kansalliseen huippututkimusohjelmaan kuuluvan Filosofisen psykologian, moraalien ja politiikan tutkimuksen yksikön (PMP) johtaja.

ala: logiikan historia, semantiikka, mielen filosofia, painopisteenä keskiajan filosofia. Keskeisiin tutkimushankkeisiin kuuluu huippuyksikön piirissä laadittavan filosofisen psykologian historian lähdeteoksen toimittaminen.

<http://www.helsinki.fi/teol/steol/pmp/members/knuuttila.htm>

Kärkkäinen, Pekka, TT: Uskonnonfilosofian dosentti, yliopistotutkija (PMP-yksikkö)

ala: Reformaatioajan teologia ja myöhäiskeskiajan nominalistinen filosofia. Meneillään oleva tutkimushanke: Saksalainen skolastinen filosofinen psykologia 1480-1520 ja sen vaikutus uskonpuhdistukseen

<http://www.helsinki.fi/teol/steol/pmp/members/karkkainen.htm>

Mäkinen, Virpi, TT: Teologisen etiikan ynnä uskonnonfilosofian dosentti, Systemaattisen teologian, erityisesti teologisen etiikan ja sosiaalietiikan yliopistonlehtori

ala: yksilöoikeuksien synty ja kehitys; kerjäläisveljestöt; paaviuden historia; omistus-, raha- ja talousteoriat; köyhyyden historia; politiikan teoriat. Filosofisen psykologian, moraalien ja politiikan tutkimuksen yksikön (PMP) varhaista modernia etiikan ja politiikan teoriaa tutkivan ryhmän johtaja.

<http://www.helsinki.fi/collegium/english/staff/Makinen/makinen.htm>

Saarinen, Risto, TT, FT: Ekumeniikan professori

ala: keskiaikaiset etiikan teoriat (erityisesti *akrasia*), renessanssin ja reformaation teologia ja filosofia, systemaattinen teologia. Filosofisen psykologian, moraalien ja politiikan tutkimuksen yksikön (PMP) renessanssin ja reformaation aikaa tutkivan ryhmän johtaja.

<http://www.helsinki.fi/~risaarin/>

Työrinoja, Reijo, TT: Systemaattisen teologian professori

Meneillään oleva tutkimushanke: Usko, ymmärrys ja mielikuvitus keskiajan filosofisessa teologiassa (Faith, Intellect and Imagination in the Medieval Philosophical Theology.)

Tutkijat

Hallamaa, Olli, TT: Tutkijatohtori

ala: teologian ja luonnonfilosofian suhde myöhäiskeskiajalla, triniteettilogiikka. Meneillään oleva tutkimushanke: kriittinen editio Roger Rosethin teoksesta *Lectura super Sententias*.

Hirvonen, Vesa, TT: Tutkijatohtori (PMP-yksikkö)
ala: William Ockhamin teologia ja filosofia, erityisesti antropologia ja psykologia.
Meneillään oleva tutkimushanke: hulluus keskiajalla.
<http://www.helsinki.fi/teol/steol/pmp/members/hirvonen.htm>

Holopainen, Taina, TT: Tutkijatohtori (PMP-yksikkö)
ala: tahto ja deontologinen etiikka Anselm Canterburlaisesta William Ockhamiin.
<http://www.helsinki.fi/teol/steol/pmp/members/holopainen.htm>

Jatko-opiskelijat

Helimäki, Mira, TM
Väitöstutkimuksen aihe: From names to infinity in Dionysian corpus. (PMP-yksikkö)

Paakkinen, Ilse, TM
Väitöstutkimuksen aihe: Christine de Pisan's Concept on Rights (PMP-yksikkö)

Palmén, Ritva TL
Väitöstutkimuksen aihe: Richard St. Victorilaisen käsitys imaginaatiosta. (PMP-yksikkö)
<http://www.helsinki.fi/teol/steol/pmp/members/palmen.htm>

Varkemaa, Jussi, TM
Väitöstutkimuksen aihe: Summenhart's Theory of Individual Rights and Its Medieval Background (PMP-yksikkö)

Keskiajan koulu

Systemaattisen teologian laitoksella on vuodesta 2006 alkaen järjestetty Keskiajan koulu nimikkeellä pääainesseminaari, joka tarjoaa opiskelijalle mahdollisuuden erikoistua keskiajan teologiaan ja filosofiaan. Seminaarin opettajina ja ohjaajina ovat pääasiassa Filosofinen psykologia, moraali ja politiikka kansallisen huippuyksikön tutkijat. Koulun vastuuolettajana lukuvuonna 2008-2009 toimii Virpi Mäkinen.

Opinnäytetyöt 2000-2008:

1. Väitöskirjat:

- (2005) *Hallamaa, Olli*: Science in theology: studies in the interaction between late medieval natural philosophy, logic and theology. Vastaväittäjänä prof. Lauge O. Nielsen (Københavns Universitet) ja kustoksena prof. (mvs.) Pauli Annala.
- (2006) *Kitanov, Severin Valentinov*: Beatific enjoyment in scholastic theology and philosophy: 1240-1335. Vastaväittäjänä prof. Stephen Brown (Boston College) ja kustoksena prof. Reijo Työrinoja.
- (2002) *Hirvonen, Vesa*: Passions in William Ockham's philosophical psychology. Vastaväittäjänä prof. Arthur Stephen McGrade (University of Connecticut) ja kustoksena prof. Risto Saarinen.
- (2002) *Kukkonen, Taneli*: Studies in Modality and Cosmology. Plenitude and Possibility in the Late Ancient and Arabic Traditions,. Vastaväittäjänä prof. Alfred I. Ivry (New York University) ja kustoksena prof. Heikki Kirjavainen.

2. Licensiaattintyöt:

- (2005) *Palmén*, Ritva: Rikhard Pyhä-Viktorilaisen (k. 1173) käsitys mielikuvituksesta (imaginatio).
(2000) *Hirvonen*, Vesa: William Ockham on the sensory passions of a human being.

3. Pro gradu -tutkielmat:

- (2008) *Suurnäkki*, Marjaana: Laki ja moraali - kolme lakia ja onnellisuus tuonpuoleisessa Pierre Abelardin teoksessa *Collationes*.
(2008) *Karjalainen*, Aura: Vapaa tahto ja kontingenssi Johannes Duns Scotuksen *Lectura*-teoksessa.
(2008) *Hytti*, Laura: Ihminen kolmiyhteisen Jumalan kuvana ja kaltaisena. Tutkielma Gregorios Palamaksen antropologiasta ja kolminaisuusopista.
(2007) *Kupi*, Maiju: Tuomas Akvinolaisen käsitys jumalallisesta laista.
(2007) *Korhonen*, Matti: Auktoriteetin ja järjen suhde Augustinuksen varhaisissa manikealaisvastaisissa teoksissa.
(2006) *Wirtanen*, Mikko: Tertius inter nos: Aelred Rievaulx'lainen ystävyysteologian horisontaalinen ja vertikaalinen dimensio.
(2006) *Saarin*, Tapani: Via est nobis tendendi in Deum: Tuomas Akvinolaisen käsitys rakkauden teologisen hyveen ja Kristuksen suhteesta teoksessa *Summa Theologiae*.
(2006) *Kuusniemi*, Juhana: Voiko rakkaus olla ei-mitään: mestari Eckartin käsitys rakkaudesta.
(2006) *Halttunen*, Tarmo: Rakkauden olemus Franciscus Assisilaisen ja varhaisten veljien spiritualiteetissa.
(2005) *Helimäki*, Mira-Irana: Yhteyden ja erillisyyden välinen paradoksi: Pseudo-Dionysios Areopagitan unio-käsitys.
(2005) *Falk*, Sonja: Augustinuksen käsitys pahasta teoksessa *De civitate Dei*.
(2004) *Yläranta*, Johanna: Tuomas Akvinolaisen kuva alkutilasta ja paratiisillisesta elämästä: "Et hoc totum in bonum hominis cedebat, et sic paradisus ordinatur ad bonum hominis, et non e converso" ST. Ia, q. 102, 3 c.,.
(2003) *Haapiainen*, Timo-Matti: "Cur ergo voluit?": Anselm Canterburylaisen käsitys Paholaisen lankeemuksesta dialogissa *De casu diaboli*.
(2002) *Tervonen*, Ossi: Tuomas Kempiläisen mystinen tie.
(2001) *Kovács*, Árpád: The spheres and beyond in the cosmologies of St. Albert the Great, St. Bonaventure and St. Thomas Aquinas.
(2000) *Rauha*, Virpi: "Corpus namque clausura est": sielu ja ruumis Hildegard Bingeniläisen visionäärisissä teoksissa.
(2000) *Puusaari*, Saija: Augustinuksen kristologia teoksen *De gratia Christi et de peccato originali* valossa.
(2000) *Pokela*, Sanna: Sydänkeskiajan Kristus: Anselm Canterburylaisen, Bernhard Clairvauxlaisen ja Hildegard Bingeniläisen kristologiaa.
(2000) *Pekkola*, Johanna: "Kerran rakas maailmassa, nyt rakkain Kristuksessa": ihmisen rakkaus Abelardin kirjeenvaihdossa Heloisen kanssa.
(2000) *Nisula*, Timo: Concupiscentia Augustinuksen antropologiassa.
(2000) *Karhos*, Antti: Ex nihilo = ex deo: Johannes Scottus Eriugenan negatiivinen teologia ja sen suhde luomiseen ex nihilo.

Talvitie, Riikka: Cusanuksen käsitys kristinuskon ja islamin suhteesta teoksessa De pace fidei.

Käytännöllisen teologian laitos

koonnut:

Jyrki Knuutila, TT, Käytännöllisen teologian laitos, HY

Knuutila, Jyrki, TT: dosentti, yliopistonlehtori
ala: kristillistyminen (kristinuskon juurruttaminen ja sen omaksuminen), jumalanpalveluselämä (messut, rukoushetket, kirkolliset toimitukset, saarnat), kanoninen oikeus (universaalinen ja partikulaarinen), pyhimyskultit, jumalanpalvelus- ja kirkkotila, seurakuntamuodostus, yksilöiden hurskauselämä eri muodoissaan, kirkkohistoria

Kotila, Heikki, ThD: professori
ala: patristiikka, erityisesti Augustinus

Opinnäytetyöt 2000-2008:
ei ole

Oikeustieteellinen tiedekunta

koonnut:

Mia Korpiola, OTT, Oikeushistoria, HY

Rikos- ja prosessioikeuden ja oikeuden yleistieteiden laitos

Oikeushistoria

Korpiola, Mia, OTT: dosentti, tutkijatohtori (Suomen Akatemia)
ala: keskiajan ja uuden ajan alun avioliitto- ja seksuaalirikosoikeus, oppineen oikeuden reseptio (mm. oppinut oikeudellinen kirjallisuus) keskiajan ja uuden ajan alun Ruotsissa

Pihlajamäki, Heikki, OTT: dosentti, yliopistonlehtori
ala: keskiajan oppinut rikos- ja prosessioikeus

Opinnäytetyöt 2000-2008:

1. Väitöskirjat:

(2004) Korpiola, Mia: Between Betrothal and Bedding. The Making of Marriage in Sweden, ca. 1200-1610.

3. Pro gradu -tutkielmat:

(2006) Gallen-Kallela, Tuula: Syytetyn prosessuaalinen asema ja syyttömyysolettama keskiaikaisessa Länsi-Euroopassa.

(2004) Laaksonen, Kati: Siveellinen nainen keskiajalla ja uskonpuhdistuksen jälkeen. Perinnäistapojen ja lainsäädännön muutos esimodernin valtion syntyvaiheessa.

CALL FOR PAPERS

Religion, Society and Participation
PASSAGES FROM ANTIQUITY TO THE MIDDLE AGES IV
August 20-22, 2009, University of Tampere, Finland

Organized by: Trivium Centre for Classical, Medieval and Renaissance Studies,
Department of History and Philosophy, University of Tampere in collaboration with the
Finnish Historical Society and the Classical Association of Finland
Abstract deadline: October 1, 2008

The fourth international Passages-conference focuses on religion in its social context. Religion is seen as an active, ongoing process involving society and community. We welcome papers which focus on different religious acts and actors - communities, families or individuals - and with sensitive approach to social differences: gender, age and status. Important themes in the conference are the differences and similarities between elite culture and popular religion in Classical and Medieval society.

The conference aims at broad coverage not only chronologically but also geographically and disciplinary (all branches of Classical and Medieval Studies). We strongly encourage contributions from a comparative and/or interdisciplinary perspective.

The conference will concentrate on:

- * Religious rituals in everyday life
- * Writing and reading religion vs. oral religious culture
- * Devotional groups and their functions in society
- * Official and nonofficial religious practices and practitioners
- * Gendered participation
- * Forms of devoted life: e.g. living as devoted child/man/ woman/couple
- * Sacrifice and self sacrifice

A one-page abstract (setting out thesis and conclusions and containing name, academic affiliation, postal address, e-mail) should be submitted preferably by mail-attachment to the conference secretary, passages@uta.fi, or to the address below. The deadline for abstracts is October 1, 2008, decisions on the acceptance of papers will be made in December 2008. Presentation of conference papers preferably in English, although papers in other major scientific languages are accepted if provided with English summary or translation. Registration fee for all those attending or participating: 60 € (post-graduate students: 30 €). For further information, please contact passages@uta.fi or visit <http://www.uta.fi/trivium/> (see there also for information on previous Passages-conferences).

On behalf of the Organizing Committee
Prof. Christian Krötzel & Assoc.Prof. Katariina Mustakallio
Department of History and Philosophy, FIN - 33014 University of Tampere, Finland

CALL FOR PAPERS

DIES MEDIAEVALES 2008

Tampereen yliopisto, Historiatieteen ja filosofian laitos, 9.-12.10.2008

'Verkostot ja kulttuurikontaktit keskiajalla'

Dies Mediaevales on asemansa vakiinnuttanut valtakunnallinen keskiajan tutkimuksen konferenssi; ensimmäisen kerran kokoonnuimme vuonna 1990 Tampereella. Sarjassaan kymmenes konferenssi järjestetään jälleen Tampereen yliopistossa, Historiatieteen ja filosofian laitoksella. Tämän vuoden pääteema on verkostot ja kulttuurikontaktit keskiajalla, mutta myös muita aiheita koskevat esitelmät toivotetaan tervetulleiksi, kaikilta tieteenaloilta joilla harrastetaan keskiaikaan liittyvää tutkimusta.

Vuoden 2008 Dies Mediaevales koostuu kahdesta erillisestä osasta: konferenssista ja tutkijakoulutuskurssista. Konferenssi pidetään ajalla 11.-12.10. ja sitä ennen tutkijakoulutuskurssi ajalla 9.-10.10.

1. Konferenssi 11.-12.10.2008

Dies Mediaevales konferenssi 'Verkosto ja kulttuurikontaktit keskiajalla' koostuu sessioista, jotka muotoutuvat esitelmänpitäjien aiheiden mukaan. Esitelmien kielenä on suomi, ruotsi tai englanti. Lyhyempien esitelmien lisäksi kuullaan pääteemaan liittyviä keynote-luentoja.

2. Tutkijakoulutuskurssi 9.-10.10.2008

Tutkijakoulutuskurssin teema on konferenssia hivenen rajatumpi: 'Verkostot ja kontaktit Itämeren alueella keskiajalla'. Aihetta lähestytään monelta eri suunnalta: kieli ja kulttuuri (mm. Niederdeutsch), etniset suhteet, politiikka, taide ja kirjallisuus, talous ja kauppa, kaupunkikulttuuri, arkeologia, materiaallinen kulttuuri ja arkipäivä, kirkko, luostarit, pyhimyskultti. Pääpaino on eri osa-alueiden lähdeteknisissä ja metodologisissa haasteissa. Tutkijakoulutuskurssin kansainvälisiä asiantuntijoita on Suomen ja Pohjoismaiden lisäksi mm. Saksasta, Englannista, Virosta. Asiantuntijat kommentoivat ja antavat ohjausta kurssin osallistujien työpapereiden pohjalta. Tutkijakoulutuskurssille tarkoitetut paperit tulee kirjoittaa englanniksi tai saksaksi, keskustelut tullaan käymään pääsääntöisesti englanniksi.

Sekä konferenssin että tutkijankoulutuskurssin osallistujia pyydetään lähettämään maksimissaan yhden sivun pituinen abstrakti aiheestaan 31.5.2008 mennessä sähköpostitse osoitteeseen dies.mediaevales@uta.fi. Abstraktia lähetettäessä tulee selkeästi ilmoittaa tarjoaako paperiaan tutkijakoulutuskurssille vai konferenssiin. Mahdollisuus on myös esittää kaksi eri paperia sekä tutkijakoulutuskurssilla että konferenssissa.

Kaikkia osallistujia pyydetään rekisteröitymään täyttämällä ja lähettämällä rekisteröitymislomake osoitteessa <http://www.uta.fi/trivium/diesmediaevales.html> viimeistään 30.8.2008 mennessä. Myös tutkijakoulutuskurssin sessiot ovat avoimia kaikille kiinnostuneille.

Lisätietoa löytyy osoitteesta <http://www.uta.fi/trivium/diesmediaevales.html> tai dies.mediaevales@uta.fi

Vuoden 2008 Dies Mediaevales -konferenssin järjestää Trivium - Tampere Centre for Classical, Medieval and Renaissance Studies ja Tampereen yliopiston Historiatieteen ja filosofian laitos. Yhteistyössä ovat mukana Glossa ry, Mirator ja Suomen Akatemia.

TERVETULOA!

TULEVAA OHJELMAA:

Glossa ry:n syysretki:

KESKIAIKAPÄIVÄ KEITTOKODASSA

Glossa ry toivottaa jäsenensä ja kaikki keskiajan ystävät tervetulleeksi mukaan retkelle Turkuun, Kuralan Kylämäen arkeologiselle kokeiluverstaalle syyslauantaina 6.9.2008

Kuralan Kylämäki on elävän historian kylä (www.elamystenmaa.fi/kurala) Retkellämme olemme arkeologisen kokeiluverstaan vieraina. Isäntänämme on arkeologi Markku Ikäheimo, muinaisemäntänä kansatieteilijä Marja Hartola.

OHJELMA

Matka Turkuun: Tilausbussi Helsingistä klo 8.00, perillä noin klo 10.

Matkan varrella tarjoillaan tietopaketti kokeellisesta arkeologiasta ja muutamista projekteista, joissa se palvelee keskiajan tutkimusta.

Matka historiaan:

Kuralassa raotamme historian porttia tekemällä kierroksen 1950-luvun kylätunnelmassa ja tutustumalla sen kansatieteellis-nostalgiseen arkkitehtuuriin ja esineistöön. Sieltä kiidämme kivikauteen ja pääsemme itse kokeilemaan primitiiviaseita. Päivän aikana opimme uutta myös keskiajan kotitalouden töistä ja tavaroista.

Lounaan valmistamme itse keittokodassa avotulella. Resepti-ideoina ovat halstratut silakat, rimpsuluut, juurespata, ohrarieskat, itsekirnuttu vihreä voi ja jälkiruoaksi poltettuja manteleita. Tulevan kesän herkkutokokemusten jälkeen emäntämme kenties vaihtaa jonkin lajeista vielä parempaan... Ateria nautitaan raikkaan veden ja keskiaikaisen lemmonyrttijuoman kera noin klo 13. Halukkaat voivat varata mukaan viinitilkan, vaikkapa pöytänaapurin kanssa jaettavaksi.

Paluumatka Helsinkiin: Bussikuljetus palaa Helsingin keskustaan viimeistään klo 18.

ILMOITTAUTUMINEN

Ilmoittautumisia otetaan vastaan heti (satu@lidman.fi), viimeistään perjantaina 29.8.

Retkipäivän 25 euron hintaan sisältyy matka Helsingistä Turkuun ja takaisin, ohjelma ja ateria. Omalla kyydillään Kuralaan matkaavilta pyydämme 10 euron maksun. Päivä maksetaan käteisellä menomatalla tai perillä Turussa.

Retki sopii koko perheelle; mahdolliset liikuntarajoitteet on kuitenkin syytä ottaa huomioon. Lasten osanottomaksu on 10 euroa. Ilmoittautuneiden ruokarajoitteet otetaan luonnollisesti huomioon.

Keskiaika- tai historiahenkinen pukeutuminen on toivottavaa, ulkoiluoloihin sopivasti kuitenkin.

HYVÄT GLOSSAN JÄSENET!

On tullut aika ehdottaa nimiä vuoden 2008 Valoisa keskiaika -kunniamaininnan saajaksi.

Joka toinen vuosi jaettavan kunniamaininnan tarkoituksena on kiittää yksilöä tai yhteisöä, joka on erityisesti toiminut keskiajan tuntemuksen ja tutkimuksen edistämiseksi. Samalla yhdistys haluaa kiinnittää huomiota siihen, että keskiaika ei ole "pimeä" ajanjakso vaan aikakausi, jonka tuntemus on tärkeää nykypäivänkin ymmärtämiseksi.

Glossa on tähän mennessä jakanut tunnustuksen seuraavasti:

- 2002 Yliopistonlehtori, TT, Pauli Annala (Systemaattisen teologian laitos, Helsingin yliopisto).
- 2005 Professori, FT, Jukka Korpela (Historian laitos, Joensuun yliopisto).
- 2006 Pääsihteeri, FT, Tuomas M.S. Lehtonen (Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki).

Ehdotukset vuoden 2008 kunniamaininnan saajaksi pyydetään lähettämään 31.5. mennessä sähköpostilla osoitteeseen satu@lidman.fi.

Glossan kuukausitapaamiset syksyllä 2008

Kuukausitapaamiset jatkuvat syksyllä myöhemmin ilmoitetun ohjelman mukaisesti. Seuraa yhdistyksen nettisivuja (www.glossa.fi) ja sähköpostilistaa (listan liittymisohjeet etukannen takasivulla).

KONFERENSSIT:

7.-10.7.2008 *International Medieval Congress* : University of Leeds (thematic focus: Nature)

9.-12.10.2008 *Dies Medievales – keskiajan päivät* : Tampereen yliopisto

13.-16.7.2009 *International Medieval Congress* : University of Leeds (thematic focus: Heresy and Orthodoxy)

20.-22.8.2009 *Passages from Antiquity to the Middle Ages IV* : Tampereen yliopisto

Sisältö:

Glossa-info	2
Päätoimittajan pöydältä	2
Puheenjohtajan tervehdys	3
Tieteessä tapahtuu	4
Keskiaika keskellämme	6
<i>Ahl, Eva</i> : Rauniotko ikuisia? Onnistunut Ikuinen raunio -seminaari Turussa 12.- 13.2.2008	8
<i>Lahtinen, Anu</i> : Varnhemmin kaivaukset: Uutta valoa Ruotsin "pimeään 900-lukuun?" Seminaarikuulumisia Ruotsista	9
Keskiajan opetus ja tutkimus Suomessa 2000-2008, Helsingin yliopisto, osa II	11
<i>Suhonen, Mervi</i> : Kulttuurien tutkimuksen laitos	11
<i>Koukku, Ilpo</i> : Saksalainen laitos	12
<i>Ritari, Katja</i> : Uskontotieteen laitos	13
<i>Salmesvuori, Päivi, Hallamaa, Olli</i> : Kirkkohistorian laitos	14
<i>Hallamaa, Olli</i> : Systemaattisen teologian laitos	15
<i>Knuutila, Jyrki</i> : Käytännön teologian laitos	19
<i>Korpiola, Mia</i> : Rikos- ja prosessioikeuden ja oikeuden yleistieteiden laitos ...	19
Call for Papers	20
Tulevaa ohjelmaa	22

Glossa r.y.
Tieteiden talo
Kirkkokatu 6
00170 Helsinki